

- 46 Поспеловский В. Русская православная церковь в XX веке. – М.: Республика, 1996. – С. 423.
- 47 Bourdeaux M. Ukrainian imbroglio. – С. 4.
- 48 Заява єпископату Української Греко-Католицької Церкви в Україні в справі переговорів Чотиристоронньої комісії про відносини між греко-католиками і православними від 17.03.1990 // Архів архієпископа Володимира Стернюка.
- 49 ДАЛО. – Ф. П-3. – Оп. 62. – Спр. 539. – Арк. 65-66.
- 50 Дмитрух С. Життя як подвиг для Христа... – С. 125; Масендич А. Заради служінню Богові та порятунку людини // Людина і світ. – 1991. – № 10. – С. 17.
- 51 Гуревич О. Беседа с архієпископом Украинской Католической Церкви Владимиром (Стернюком) // Архів архієпископа Володимира Стернюка.
- 52 Проповідь владики Володимира Стернюка в соборі Св. Софії 24 червня 1990 року // Визвольний шлях. – 1990. – № 9. – С. 1115-1117.
- 53 Riorganizzazione della gerarchia progetto di comunicazione per l'Osservatore Romano // Архів архієпископа Володимира Стернюка.
- 54 Привітання Блаженнішого Мирослава Івана (Любачівського) // Церковний вісник. – 1991. – 22 серпня. – С. 5-7.

SUMMARY

Taras Bublyk

THE ROLE OF ARCHBISHOP VOLODYMYR STERNIUK IN THE LEGALIZATION OF UGCC IN 1988–1991

This article is about archbishop Volodymyr Sterniuk who was a "locum tenens" (substitute) of the Head of UGCC for many years and was at the head of Underground Church. The author takes notice of the role and participation of archbishop Volodymyr in the struggle for Ukrainian Greek-Catholics' rights in 1988-1991, analyzing as his positive contribution and so mistakes.

Key words: Greek Catholics, archbishop Volodymyr Sterniuk, legalization.

А. Колодний,

д. філос. н., проф. (Київ)

МІЖЦЕРКОВНІ ПРОТИСТОЯННЯ В ПРАВОСЛАВ'Ї УКРАЇНИ: СТАН ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Перше десятиріччя XXI століття позначене в Україні виявами низки релігійних конфліктів і непорозумінь. І хоч вони вже не знаходять якихось гострих зовнішніх виражень, не призводять до порушень громадянського миру, але це не означає, що ці конфлікти взагалі відсутні. Просто релігійне протистояння набуло латентної форми, стало по-іншому виявлятися, перейшло на інші шляхи свого вирішення. Силкові протистояння стали поодинокими, закінчився

перерозподіл успадкованого майна, не частими є взаємні прокльони і відлучення. Значну роль в цьому відіграла діяльність Міжконфесійної Ради Церков і релігійних організацій, а також Наради Християнських Церков України. Все це зумовлює **актуальність теми цієї статті і структуру подання в ній наукових поглядів автора** на окремі питання означеної проблеми. До заявленої теми **зверталася низка дослідників**, але їм із-за вплетення в контекст міжцерковного протистояння політичного чинника **часто бракувало відвертості в оцінках стану Православ'я України**, у визначення шляхів вирішення його проблем. **Висновки автора можуть слугувати державним службовцям**, які у своїй практичній діяльності як в межах країни, так і на місцях зіткаються з православним протистоянням.

Важливо відзначити, що нині міжконфесійне і міжцерковне протистояння набуло певного ідеологічного підтексту. Цьому сприяли ті політичні сили, які кинулися шукати серед релігійних спільнот собі союзників у боротьбі із своїми антиподами. Водночас деякі Церкви, спокусившись на їх підтримку, потрапили вже у певну залежність від них і своє протистояння з іншими релігійними спільнотами перенесли з власне релігійної також і в ідеологічну площину. Це особливо зримо виявилось під час парламентських і президентських виборчих перегонів, менше – під час виборів до місцевих рад. Спільне ідеологічне підґрунтя постало подеколи основою для союзів антагоністично налаштованих в релігійній сфері спільнот. Так, мусульмани Донеччини знайшли спільну мову з Московським православ'ям, а вірні **власне** Українських Церков – УПЦ Київського Патріархату та Української Греко-Католицької Церкви – йшли разом на підтримку опозиційних кандидатів із Духовним Управлінням мусульман Криму.

Серед великого різноманіття міжконфесійних та міжцерковних відносин на сьогодні найбільш зримими і водночас тривожними, здатними на конфліктні вияви, є міжцерковні відносини у Православ'ї, православно-католицькі і внутрікатолицькі відносини, відносини між традиційними і новими релігіями, християно-ісламські й внутріісламські відносини.

Найгострішою сферою релігійної конфліктності в країні, що загрожує навіть підвалинам стабільності держави, є поділене на три основні юрисдикції Православ'я України – УПЦ Московського Патріархату, УПЦ Київського Патріархату та Автокефальна Церква.

Найбільш конфліктогенною релігійною спільнотою в нашій країні нині є саме Православна Церква Московської юрисдикції. Вона є найбільшою релігійною спільнотою України. Її організації складають десь 33% всієї релігійної мережі країни. Ця Церква має винятковий вплив в Східному і Південному регіонах України, а також є впливовою церковною інституцією на Волині, Поділлі, Закарпатті та Буковині. УПЦ МП вважає, що її кількісна більшість і незаконно привласнена нею повністю на себе Київська православна історія дає їй підставу диктувати (навіть державі) свою волю в сфері релігійного життя, мати навіть право на надання на місцях дозволу на реєстрацію організацій різних конфесій і церков, будівництво (навіть місце і розміри цього) їх культових споруд, територіальне розміщення тощо.

Це є явним зазіханням з боку УПЦ МП на ту статтю Закону про свободу совісті, яка гарантує рівність віросповідань, нефаворизованість якогось з них державою. Адже в Законі про свободу совісті відсутня стаття, яка б давала якесь виняткове право тій чи іншій конфесії лише на основі її кількісних показників чи історії. Відтак державні інституції мають присікати будь-які вияви дестабілізації релігійного життя кількісно більшою конфесією в тому чи іншому регіоні, спроби її спільнот (зокрема, братств) заважати в гарантованій Конституцією і Законом України нормальній діяльності конфесійно різним релігійним організаціям.

Православна Церква України Московської юрисдикції офіційно зареєстрована нашою державою під назвою “Українська Православна Церква”. Це подеколи використовується останньою (див. її пресу і сайти) для обґрунтування свого права на єдинозаконне всеукраїнське представництво православ’я. А між тим УПЦ МП є **українською** лише за територією свого розміщення і наявністю серед її парафіян українців за національністю. Вважати ж УПЦ МП **власне українською** релігійною спільнотою не можна із-за наступного: 1. Церква є частиною (навіть не автономією) Руської (вірніше, як це було до сталінського перейменування її – Російської) Православної Церкви. Остання ж є суто російською інституцією, а не таким наддержавним утворенням, як, скажімо, центр католицької церкви Ватикан. Вона офіційно реєструється державними органами Росії як елемент її релігійних структур. 2. Мовою викладання в навчальних закладах УПЦ МП і її видавничої діяльності, богослужінь і проповідей є майже повсемісно із-за якоїсь нібито небагатодатності української російська або церковно-слов’янська з російською (не українською) вимовою. 3. Церква не працює на обстоювання самобутності буття Української держави. Обстоюючи «русскость», вона активно (особливо на рівні єпархій Сходу, Півдня та Центру країни й Криму) прагне утвердити ідею необхідності відродження якоїсь слов’янської державності, “святої Русі” або, як настирливо твердить Патріарх РПЦ, «русского мира». Відтак достовірніше було б УПЦ МП називати Православною Церквою України Московського Патріархату, а може й так, як її назвав, ще будучи Президентом РФ, В.Путін – “Російською Православною Церквою в Україні”.

Але відмінність між УПЦ МП, з одного боку, й УПЦ КП та УАПЦ, з другого, не тільки й навіть не стільки в назві, а в суті, в тому, яку православну традицію виявляє та чи інша Церква. Українське Православ’я має свої специфічні риси, сформовані протягом семи століть його відносно самостійного буття до неканонічного поглинення в 1686 році Київської митрополії Московським Патріархатом. Цими рисами були соборноправність, демократизм, софійність, євангелістськість, національністність, побутовість, відкритість та толерантність. То ж вибудова власне Української Православної Церкви в процесі національного відродження України має постати як процес повернення до цієї традиції, а не просто до чисто адміністративних змін – проголошення автономії чи автокефалії. Саме таке відродження Православних Церков зустрічає спротив Церкви Московської юрисдикції, її ієрархів і священників, які мають московську семінарійну виучку.

Впродовж останніх років позиції Церков України у міжправославному конфлікті не зазнали помітних змін. УПЦ МП продовжує заперечувати можливість діалогу з «розкольникими», вимагає повернення УПЦ КП та УАПЦ в лоно «канонічної церкви» через покаєння. Після візитів Кирила припинилися вже перемовини представників УПЦ МП і УПЦ КП, які лише розпочалися. Київський Патріархат закликає Церкву Московського Патріархату порвати з РПЦ і стати з ним разом на шлях створення Єдиної Помісної Православної Церкви, що рішуче відкидається УПЦ МП. Спроби переговорів щодо об'єднаного процесу між УПЦ МП та УАПЦ, УПЦ КП та УАПЦ ні до чого не привели скоріше із-за значних внутрішніх чвар в цій Церкві.

По-різному також дивляться Церкви України на питання набуття автокефалії. Якщо УПЦ МП чекає її від Російської Православної Церкви як, на її переконання, Церкви-матері, то УПЦ КП вважає проголошення канонічної незалежності самодостатнім актом, бо ж то є виявом волі всього православного люду України, а відтак зрештою має бути визнаним всією Повнотою Православ'я. УАПЦ шукає шляхи до автокефалії переважно в Константинополі, від Вселенського Патріарха Варфоломія, а то й взагалі не шукає, будучи зайнятою своїми внутрішньо-церковними суперечками.

Зініційоване у 2008 році на парафіяльному рівні прагнення до поєднання Церков Автокефальної і Київського Патріархату «поховали» їх же владики. З боку Київського Патріархату були висунуті такі умови об'єднання, які насправді були умовами приєднання до нього автокефалів. У свою чергу владики і представники Автокефальної Церкви у своїй боязні втратити ту феодальну самостійність, яку мають в УАПЦ її єпархії, скажу образно, колеса крутили, але нікуди не їхали. Головною перепоною до єднання ці владики подавали постать патріарха КП Філарета, але ж автокефали не можуть водночас рекомендувати на посаду глави Об'єднаної Православної Церкви України рівноцінну йому іншу особу церковно-православного діяча. Фактом є те, що Автокефальна Церква України як всеукраїнська релігійна спільнота існує лише в документах її реєстрації. Насправді – це набір єпархій, що нехтують цього ть Предстоятеля УАПЦ митрополита Мефодія, а то й взагалі діють відособлено, як Харківсько-Полтавська єпархія архієпископа Ігоря Ісиченка. УПЦ КП і УАПЦ втратили й раніше – в 2005 році – наявну тоді можливість визнання Вселенського Патріархату лише при наявності їх як об'єднаної православної спільноти. УАПЦ від об'єднання утримує не стільки постать Філарета як анафемованого Московською Церквою владики (анафемування у моді в москвичів і ніхто його серйозно не сприймає), а одноосібні і жорсткі з його боку методи керівництва Церквою. Так як В.Ющенко за роки свого президентства зумів відігнати від себе всіх тих, хто творив Помаранчеву революцію, посадив його в крісло Президента, ладен був з ним будувати українську Україну, так і владики Філарет, ставши патріархом УПЦ КП, викликав по суті несприйняття себе з боку тих церковних і громадських кіл, які брали участь у творенні Церкви Київського Патріархату. До того ж, Київський Патріархат не розбудовувався як Церква на ґрунті характерних рис саме Українського Православ'я, сформованих протягом семи століть його існування

від днів Володимирового хрещення Русі. Він залишався українським варіантом Московської Православної Церкви. Поширюється інформація, що навіть митрополит Львівський Андрій (Горак) мав намір із-за залишити УПЦ КП. Не помилимося, якщо вкотре наголосимо, що Православ'я України своїм станом роки української незалежності відзеркалює політичні реалії нашої країни.

Проте не вся ієрархія Церкви Московського Патріархату налаштована на ідею автокефалії. Якщо дехто із владик вважає достатнім мати автономію у складі РПЦ, то ієрархи Півдня навіть застерегли, що в разі одержання Православною Церквою України автономії вони своєю єпархією (а це зокрема чорнославний митрополит Одеський Агафангел) залишаться в структурі Московського Патріархату. Що ж стосується останнього, то він не зацікавлений в автокефалії Церкви України, розглядає українські землі як свою довічну «канонічну територію». Особливо це виявилось за патріаршества Кирила, який своїми частими візитаціями нехтує тією «незалежністю в управлінні», яку свого часу одержала УПЦ МП, а включенням владик останньої у різні міжсоборові інституції РПЦ, в тому числі й митрополита Володимира (Сабодана), фактично прирівнює їх до єпархіальних владик Російської Федерації. На це ж зорієнтоване його прагнення мати в Києві свою патріаршу резиденцію, присвоїти собі титул «Патріарха Московського, Київського и всея Руси». Своїми частими візитами Кирило завідує те, що Українська Православна Церква (так вона йменується в офіційних документах) є насамперед Церквою Московською, а не Українською, що часто не хочуть визнавати в самій УПЦ МП. Патріарх боїться втратити православну мережу України, Білорусі, Молдови, інших регіонів, бо ж тоді кількість парафій РПЦ дорівнюватиме третині нинішніх.

Нахрапна підспудна діяльність Предстоятеля РПЦ Кирила, яка зорієнтована на применшення наданої ще в 1990 році Томосом Московського патріарха УПЦ самостійності в управлінні, зустрічає супротив навіть в церковних колах останньої. Виступаючи з нагоди його 20-річчя, Предстоятель УПЦ МП митрополит Володимир (Сабодан) наголосив, що особливий статус Київської митрополії – це історична аксіома, а не тимчасовий захід на декілька років, бо ж вона його свого часу мала і в складі Константинопольського Патріархату набула таку широку автономію, яка вела її зрештою до фактичної автокефалії. Томос 1990 року, за словами владики, «відновив одвічну традицію канонічного буття Київської Русі».

Українську громадськість явно турбує той факт, що В.Янукович як Президент всієї України ігнорує інші конфесії українського релігійного загалу, зокрема таку інституцію як Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій, до членства в якій прилучено до 90% релігійної мережі країни, що він зустрічається винятково із Патріархом Російської Православної Церкви Кирилом і главою УПЦ того ж Московського Патріархату Володимиром (Сабоданом), більше того – що саме як Президент України входить до Експертної ради при Патріархові Московському «Економіка та етика». Представлений як Президент України у складі названої Ради, В.Янукович демонструє цим не власну позицію віруючої людини (як цей факт дехто так прагне коментувати), а позицію держави, яку він очолює

й у зовнішніх відносинах уособлює. Цим самим він робить главу іноземної Російської Церкви, яка відзначилася активним нищенням протягом століть української культури і ментальності, в духовного главу всього українства, не спитавши в останнього, а чи ж воно бажає мати в такій ролі Кирила. Для В.Януковича українське як його національне не існує, а відтак не сприймається ним і Церква як духовний національно-культурний феномен. Тому для себе він так сприймає зденаціоналізованого російського патріарха. В цьому з ним співзвучна позиція щодо українства неукраїнця Д. Табачника, який в новій владі при відсутності віце-прем'єра з гуманітарних питань фактично постає в ролі її головного ідеолога. За ставлення В. Януковича до стану Православ'я України з позицій «руського мира» Кирила, останній нагородив його, заблукавши навіть до Криму, найвищим орденом УПЦ – орден святого Володимира 1 ступеня зі стрічкою.

Як бачимо, ідея православної автокефалії України є опосередкованим, ал цілком адекватним відображенням загальноукраїнської політичної і національно-культурної ситуації, відображенням реальних відмінностей стану національної самосвідомості в різних регіонах країни, політичного підтексту відносин Україна – Росія. Як Росія спонукає Україну до якогось нового Союзу з нею, так і Московська Церква прагне й далі утримувати Українське Православ'я у своїй Московсько-православній колоніальній імперії.

Зрозуміло, що все це приховує в собі джерела нових конфліктів в православному світі України. І хоч об'єднання православних України в одній Церкві і мало б позитивне значення для нашої країни і у внутрішньому і у зовнішньому контекстах, проте, як це засвідчує історія, церковні розколи не мають зворотньої дороги. Можна лише дещо нейтралізувати їх руйнівні дестабілізуючі впливи на різні сфери суспільного життя. То ж, враховуючи раїнська наявність в Україні великої кількості росіян і зросійщених представників інших етносів, в тому числі й українців-малоросів, гадаємо, що вони ніколи не погодяться на деоросіянення Православ'я, повернення до його українського прочитання. За цих умов вважаємо недоречною (а то й безпідставною) актуалізацію питання (про це йшла мова переважно з боку владних структур і УПЦ КП) про об'єднання наявних в нашій країні православних Церков в якусь Об'єднану Православну Церкву України. Незрозуміло, як, на яких засадах можна об'єднати українську Церкву з неукраїнською, навіть більше – в масі своїй українофобською. Варто працювати на формування (а водночас і визнання Вселенським Православ'ям) **власне** Української Православної Церкви, що може постати на ґрунті об'єднання УПЦ КП та УАПЦ із входженням опісля до цієї Церкви значної частини громад УПЦ МП з україномовними вірними, а водночас з цим вирішувати також питання утворення в Україні Екзархату Російської Православної Церкви. При цьому **власне** Українській Православній Церкві мають належати святині Українського Православ'я – Києво-Печерська і Почаївська Лаври, які постали на наших теренах до 1686 року – року **поглинення** Київської митрополії Московським Патріархатом.

Саме таке вирішення православної проблеми в Україні, офіційного визначення статусу наявних на її теренах православних церков дає можливість

вирішити ті конфлікти, які нині існують між православними Церквами України, ввести кожну з них в чітко визначені межі діяльності. Бо ж нині УПЦ, посилаючись на те, що колись вся територія Російської імперії, а потім – СРСР, була канонічною територією Російської Православної Церкви, оголосивши себе її правонаступницею, поширення по українській землі інших конфесій, зокрема такої до глибин української спільноти, як УГКЦ, розглядає вже як посягання на її власність і прозелітизм серед її вірних, а відхід від неї як Церкви оголошує схизмою, розколом.

Відтак в особі Православної Церкви Московського Патріархату ми маємо нині *найбільшого дестабілізатора релігійного спокою в Україні*. Саме нею насамперед спровоковуються різні міжконфесійні і міжцерковні конфлікти. Нині ми маємо три вектори агресивності УПЦ МП – щодо інших православних Церков, щодо католицьких Церков і щодо, за її оцінками, “сектантів”, куди ввійшли і протестанти, і нові релігійні рухи в їх великому різноманітті.

Експертні опитування представників УПЦ МП в різних регіонах країни, аналіз її видань засвідчує, що по жодному з цих векторів суперечок Церква на якийсь компроміс не піде. Вона вимагає повернення з покаянням “розкольників” з неканонічних УПЦ КП та УАПЦ (і то після усунення Патріарха Філарета), обмеження діяльності УГКЦ рамками Галичанського регіону і припинення поширення католицизму у Східних областях України, недопущення утворення Патріархату УГКЦ, заборони або якогось обмеження на державному рівні свободи діяльності “сектантів”, тобто протестантів і неохристиян.

Вся складність стану УПЦ МП в тому, що вона не є самостійною від Російської Православної Церкви в міжцерковному діалозі, в сфері міжконфесійних відносин. Вона мусить переносити на українські терени ту політику, яку проводить в себе дома в сфері міжконфесійного життя Московський Патріархат, який по суті в Росії є державною релігією, говорити з іншими конфесіями і церквами його мовою. В Україну постійно став приїждити Патріарх РПЦ Кирило, який навчає тому, як несприйнятливо слід ставитися не тільки до православних спільнот «розкольників», а й до інших церков і конфесій. То ж навіть утворення в Україні на основі Церкви Московської юрисдикції своєї автономної (як це мріяла кучмівська влада), а опісля – автокефальної Церкви не внесе спокій в релігійне життя нашої країни. Як і нині, ця Церква буде головним дестабілізатором суспільного спокою на релігійному ґрунті.

За постійні порушення УПЦ МП українського законодавства про свободу совісті, природну конфліктогенність низки її єпархій державні органи давно могли б закликати цю Церкву до порядку, а то й порушити питання зняття її з реєстрації. А що ми тут маємо? Свою особисту належність до цієї Церкви вищі державні посадовці, зокрема В. Янукович, возвели ледь не в державний ранг. Тепер лише ця Церква в особі її Предстоятеля і владик присутня на різних державних урочистостях. Державні нагороди з рук Президента одержували найбільш українофобськи налаштовані митрополити Церкви Московської юрисдикції, зокрема із сепаратистських регіонів – Одеси, Криму, Донецька, Харкова. За таких обставин говорити про толерантну поведінку кліру і

єпископату УПЦ МП не приходиться. Церква з волі вищих властей стала практично державною, що дає їй можливість на місцевому рівні бути агресивною, незаконнопопослушною, навіть нахабною в деяких своїх діях, зокрема у заповненні приміщень Церкви Київського Патріархату, рейдерстві щодо її священнослужителів тощо.

Проте Конституція і Закон держави про свободу совісті написані і для Церков, і для державних посадовців. А вони вимагають не входити Церквам в політику і не втягувати їх вже державою у сферу політичного життя, забезпечувати конфесійну рівність різних офіційно зареєстрованих релігійних спільнот. Для державного службовця канонічними є не ті церкви, яких такими між собою визнають останні, а ті, які офіційно зареєстровані Українською державою. На службовому рівні він має виявляти до них рівне ставлення, проводити щодо них державну політику. У нас це виявилось хіба що один раз за президентства Л.Кучми – в дозволі на візит і прийняття в Україні Папи Івана Павла II. В інших випадках вищі державні посадовці – Президент, Голова Верховної Ради, Прем'єр – діяли до цього часу так, що нібито маємо не світську державу і що нібито УПЦ Московського Патріархату (по суті Церква закордонної юрисдикції) є державною Церквою України. Їдучи до Москви, ці вищі чиновники обов'язково зустрічаються з Московським Патріархом Кирилом як відтак нібито і главою Церкви України, одержують від нього благословення (наприклад, В. Янукович відразу ж після обрання Президентом) на успіх у своїй по суті росієвіропідданій діяльності, сприймають як щось нормальне його втручання в релігійне життя нашої країни, представництво ним на різних міжнародних релігійних форумах України тощо.

Участь владик УПЦ МП із східно-південного регіону країни в тих сепаратистських акціях, до яких вдавалися тут українофобсько налаштовані місцеві обласні чиновники, засвідчує, що в особі цієї Церкви ми маємо таку інституцію, яка латентно утримує в собі антиукраїнські настрої, орієнтації на ліквідацію незалежності Української держави, несприйняття української духовності і необхідності її відродження. Все це відкрито пропагується в друкованих виданнях цієї церковної інституції, на місцевих її сайтах, переноситься на її міжконфесійні і міжцерковні відносини. Держава мала б вже давно засудити таку політику УПЦ МП, але цього немає. Відтак це є вигідним певним державним чинам, бо ж повністю є співзвучним із їх власним українофобським думанням і орієнтаціями.

То ж міжконфесійний і міжцерковний мир в Україні залежить від того, чи зуміє Держава загнуждати рамками українського законодавства діяльність на її теренах окремих єпархій УПЦ Московського Патріархату, а не мовчки спостерігати те протизаконня, до якого вони вдаються. Певно що якимсь спеціальним законом (конкордатом) слід було б визначити місце цієї Церкви, як юридично іноземно підпорядкованої інституції, на релігійному полі України, окреслити межі правом визначеної її діяльності, форми і характер зв'язків із своїм Московським центром. УПЦ МП слід відлучити від політики, в яку вона ввійшла завдяки прихильністю до неї Кучми-Януковича і їх команди в різних – державних і недержавних – інституціях України.

Тут мав би більш ефективно працювати і діяти, а не йти в руслі забаганок Адміністрації Президента і Церкви Московського патріархату, наявний до цього року Держкомнацрелігій України. Саме він мав би присікати активне включання цієї Церкви в політичне життя України, що явно супреречило і Конституції і Закону України про свободу совісті. Комітет мав би також відповідно реагувати і на ті дії УПЦ МП, які дестабілізують міжконфесійні відносини в Україні, і належно сприйняти те, що створення Наради християнських спільнот є своєрідною реакцією на перетворення Держкомнацрелігій Всеукраїнської Міжцерковної Ради в підручку для владних структур інституції, своєрідний духовний засіб санкціонування антизакононої діяльності влади.

Відтак конфліктність в православному світі – це явище, яке має логічне пояснення в історичних, етнокультурних та богословсько-еклезіальних чинниках. Конфліктність спричинює також різне розуміння шляхів набуття автокефальності, пошук шляхів до цього, визначення тієї Церкви, яка є материнською щодо Православ'я України. Та впертість, з якою Московський Патріархат противиться визанню автокефалії Українського Православ'я, має не стільки канонічну, скільки політичну, російсько-імперську, шовіністичну основу. Вона своєрідно входить в ту мотивацію, із-за якої українські православні Церкви не знаходять між собою хоч якесь порозуміння. Та й як його можна знайти, коли Церква України Московського Патріархату розглядає той державний устрій, який був до 1917 року, тобто імперію проголошеною Церквою святим Миколи II, благодатним, богомвстановленим, а відтак – «нам потрібним». Ця Церква розглядає тих, хто працює на відродження України, як націоналістів і політиканів, що нібито є неприпустимим і протизаконним, хоч сама водночас працює на сепаратизм в країні, якщо зважити на ту співпрацю, яку в цьому виявили єпархи Сходу і Півдня Церкви із українофобськи налаштованими політичними силами цих регіонів. Цих митрополитів за підтримку ініціатив сепаратизму слід так само піддати застрашенню в Прокуратурі України, а то й посадити батюшок за реалізацію рішення Архієрейського Собору Російської Православної Церкви ще 1990 року. В своїй ухвалі цей Собор зауважив тоді, що якщо Україна не полишить своє прагнення до незалежності, то їй загрожує розкол за національним принципом. Відтак універсалізм, «понаднаціональність» Московського Патріархату – це фікція, за якою приховуються національно-релігійні інтереси Росії, прагнення використати цю Церкву для нового відтворення з якимись новими назвами тієї ж Російської імперії.

На відміну від УПЦ МП, підтримувану переважно до цього часу всіма вищими владними структурами країни, українські національні Церкви – УПЦ КП, УГКЦ, УАПЦ, УЛЦ та ін. - стоять на державницьких позиціях, як сказав Патріарх Філарет, «ведуть боротьбу за утвердження Української Держави». Але, що є надто дивним, орденоносцями цієї держави за указами В.Януковича є всі ті владки Сходу і Півдня, які зрештою відкрито виявилися українофобами-сепаратистами. То ж навіть введення УПЦ Московського Патріархату в русло повної дії принципів українського законодавства значною мірою толерантизуватиме міжконфесійні і міжцерковні відносини в Україні.

Проте зауважимо на тому, що православні церкви (і передусім УПЦ МП) загалом налаштовані проти утверджуваної в країні свободи віросповідань і толерантності міжконфесійних відносин. З їх точки зору, така свобода закріплює розкол, узаконює існування «єретичних течій» християнства, віддаляє реалізацію повеління Христа, щоб «всі були ОДНО». Держава, за їх логікою, замість того, щоб використати свої можливості для об'єднання християнських Церков, своїми діями, зорієнтованими на утвердження міжконфесійного і міжцерковного миру, віддаляє проблему об'єднання, сприяє ще більшому дистанціюванню між тими Церквами.

Ми ж вважаємо, що закріплене Конституцією і законодавством України утвердження свободи віросповідань сприятиме не лише дистанціюванню Церкви від держави, вільному функціонуванню кожної з конфесій, а й слугуватиме ще одним засвідченням достовірності думки, що, як це показує історія релігій, після їх розколу на окремі течії чи Церкви, об'єднання останніх не відбуваються. Тут варто кожній з них усвідомити, що конфесійний вияв – то від людини, її сприйняття того чи іншого віровчення. Відтак інше не є обов'язково чимось ворожим чи хибним. То ж долати треба не конфесійне різноманіття, а непримиренність в міжконфесійних і міжцерковних відносинах.

Українські Церкви проблеми своїх відмінностей і посталою на цій основі свого протистояння мають вирішувати самі, шляхом (може державою чи якимись громадськими або міжцерковними інституціями ініційованих) зустрічей, переговорів між собою і не передавати при цьому вирішення проблем своїх відносин зарубіжним релігійним центрам – Москві, Риму чи Константинополю.

Проте до цих пір Українські Церкви постають скоріше об'єктами, а не суб'єктами міжрелігійного діалогу, не підметами своєї долі. Більше того, ті конфлікти, які існують між світовими релігійними центрами, із-за залежності від них Церков України переносяться і на українські терени, а від їх нерозв'язаності там нагорі стають нерозв'язними і в нас в Україні.

Гадаємо, що витлумачення мрії Ісуса Христа про «ОДНО» як лише організаційного об'єднання всіх гілок християнства, не є слушним і обґрунтованим. По-перше, в час Ісуса ще не існувало якогось організаційного роз'єднання його послідовників-християн (та й організованою спільнотою як такою християнами тоді ще не було). По-друге, для нього християнськими спільнотами поставали всі ті, хто навіть удвох чи утрюх збирався в ім'я Його. По-третє, Євангеліє наголошує на вторинності належності вірних до громад якогось із апостолів. Відтак ставити питання про утворення шляхом поєднання наявних християнських конфесій і Церков якоїсь нової релігійної спільноти – це не лише утопія, а й діяння всупереч розумінню Ісусом Христом питання єдності його послідовників. Христос не творив свою Церкву як якийсь організаційне об'єднання, а творив її, що засвідчує його П'ятидесятниця, як єдину духовну спільноту. Це ми повинні враховувати, коли нині прагнемо сприяти вибудові в країні якусь однієї церковної структури чи вирішувати проблеми міжконфесійних відносин. До того ж, установкою, що кесарево – кесарю, а Боже – Богу, не тільки Церква відокремлювалася від політики, а й держава від втручання у вирішення церковних проблем.

Православні Церкви України самі (не держава) мають вирішувати як питання характеру своїх взаємовідносин, свого протистояння, так і питання об'єднання. Втручання держави в цей процес є незрозумілим і протизаконним. Ця держава чомусь не налаштована на об'єднання в Україні католиків, які мають три різновиди, баптистів, яких є до п'яти течій, мусульман, які мають вже шість своїх управлінь, іудеїв, сім течій яких нині у нас існує, а береться не із законними підставами за православних. Якщо держава в перспективі прагне зробити цю конфесію домінуючою, то така орієнтація утопічна не тільки із-за великої конфесійної розпорошеності України, а й із-за того, що православ'я загалом з точки зору історичної перспективи із-за його консерватизму не є успішною конфесією. Воно збереглося як домінуюча церква в історично відсталому регіоні світу. До того ж, визнаємо це, воно мало що додає до того національного відродження, якого так потребує Україна. Нашим кредо має бути світськість держави, повна відокремленість від неї всіх церковних інституцій. Відтак і в Конституції і в Законі про свободу совісті варто замінити принцип «відокремлення церкви **ВІД** держави» на принцип «відокремлення церкви **І** держави».

Едуард Андрющенко,

*студент 5 курсу історичного факультету
Запорізького національного університету*

УЧАСТЬ УНА–УНСО В РЕЛІГІЙНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ 90-Х РР. ХХ СТ.

Досліджується роль громадсько-політичної організації УНА–УНСО в релігійних процесах України 90-х рр. ХХ ст. Проаналізовано участь цієї організації в протистоянні різних християнських Церков незалежної України.

Ключові слова: націоналізм, політичний радикалізм, УНА–УНСО, УПЦ КП.

Однією з характерних рис сучасного релігійного життя в Україні є тісний взаємозв'язок релігії з політичними процесами. Політизація релігії та релігієзація політики властиві для періоду становлення незалежної України. Ці тенденції зберігаються і в наш час. Підтримка тієї чи іншої конфесії політичними діячами та державними посадовцями, відкрита чи прихована політична агітація з боку духовенства, втручання держави у церковні справи – це реалії сьогодення.

Одним з найбільших міжконфесійних конфліктів, що зародився в Україні ще на межі 80–90-х рр. ХХ ст., є протистояння, пов'язане з національною самоідентифікацією, – Української православної церкви, яка перебуває в єдності з Російською православною церквою, з одного боку, та відновлених Української греко-католицької церкви, Української автокефальної православної